

УДК 343.351(477)

Сергій Сергійович ЛИСТОПАД,

студент 4 курсу Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
м. Харків

*Науковий керівник: **Крайник Григорій Сергійович,***

*кандидат юридичних наук, асистент кафедри кримінального права № 1
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
м. Харків*

ДІЄВІ ПІДХОДИ ДО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Розглянуто окремі підходи до запобігання та протидії корупції.

Ключові слова: *корупційні злочини, протидія корупції в Україні, корупція.*

У нашій країні, мабуть, усі люди зіштовхувались з проблемою корупції. Вона проявляється в усіх галузях нашого життя: політичній, економічній тощо. Правові фактори економічної корупції по суті є формальним виразом її політичних причин та умов. Корупціогенність правового комплексу охоплює значне число взаємопов'язаних явищ законотворчості, правозастосування, правової свідомості, правового виховання та правової поведінки. Також потрібно визначитись із тим, у чому полягає різниця у протидії і у запобіганні корупції. Запобігати повинні уповноважені суб'єкти ще до самого факту корупційного діяння, а протидіяти вони повинні вже злочину, що має або мав місце.

Сама сутність правової норми, як загального правила поведінки, припускає необхідність наділення правозастосовника певною свободою дій. Чим більше цієї свободи, тим ширше об'єктивні можливості для зловживання нею.

Окремі фахівці мають чітку позицію, що якби можна було замінити загальні для всіх правила поведінки індивідуальними, проблема корупції, узагалі, зникла б разом із правовими нормами, оскільки відпала б необхідність їх застосування [5].

Але, звичайно, з іншого боку потрібно розуміти і інший аспект цієї проблеми: надмірна жорсткість норми не дає шансів виправити несправедливість при її застосуванні і навпаки дає змогу на вчинення найбільше безпечних корупційних правопорушень, тобто дачу і отримання неправомірної вигоди за завідомо незаконні дії (бездіяльність).

Навіть до сьогодення вітчизняні законотворці не визначили критерії допустимого рівня ентропії невизначеності правової норми.

У даному зв'язку на правозастосовувачі лежить обов'язок, який дуже важко застосувати, а саме конкретизувати правові установлення і заповнити існуючі у них прогалини.

Тлумачення Законів самим законодавцем (незважаючи на очевидні його переваги) відійшло на другий план, і в основі має місце безсистемний характер [1].

Наразі потреба в однаковому тлумаченні правової норми тлумаченні має набагато більше значення ніж раніше. Ця гострота проявляється у найбільш великих законодавчих актів – кодексів, що закріплює велике число так званих оціночних норм, що повинні регулювати (охороняти) економічні відносини.

Правова система України сьогодні у значній мірі дестабілізована хаотичним поширенням нелегітимного судового прецеденту, коли місцевий та регіональний досвід певних судових рішень одразу ж поширюється і використовується правозастосовниками інших регіонів як нормативний стереотип.

Також можна приділити увагу Кримінальному кодексу України. Наприклад, у примітці до ст. 364 КК, наразі змінено поняття «істотна шкода» та «тяжкі наслідки» як ознаки складу певних злочинів: на сьогодні визнається наслідком лише матеріальна майнова шкода, у 2017 р. її сума складає 80 тис. грн, а тяжкі наслідки становить 200 тис. грн. Тепер за ст. 367 КК неможливо нікого притягнути за службову недбалість у разі заподіяння матеріальної немайнової шкоди (наприклад, падіння снігу або бурульки, що спричинило смертельний наслідок). Але така декриміналізація невинуватна, не відповідає інтересам суспільства.

Або, наприклад, розглянемо ст. 369-2 «Зловживання впливом» та ст. 172 «Грубе порушення законодавства про працю». Тепер у примітці до ст. 369-2 та у диспозиції ч. 1 ст. 172 міститься посилання на Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції», проте цей Закон вже втратив чинність в 2014 році.

Якщо ми візьмемо усі точки зору науковців з цієї проблеми, то ми виділимо наступні загальні правові чинники зростання корупції :

- чисті прогалини у правовому регулюванні антикорупційної політики (відсутність Закону про нормотворчість, Закону про антикорупційну експертизу тощо);

- панування в національному законодавстві сферу правових норм, що не мають ніякого офіційного тлумачення;

- висока вага так званого делегованого законодавства, переданого самим законодавцем іншим органам влади повноважень, щодо врегулювання тих чи інших відносин, які прямо не врегульованих у Законі;

- низький рівень заробітних плат та соціальних виплат порівняно з іншими державами Європи;

– очевидний недолік адміністративно-правових заборон на особисті види корупційної поведінки чиновників, наділених досить різними повноваженнями у сфері економіки [1; 4; 6].

Потрібно зазначити, що моральні фактори корупції слід відрізняти від інформаційних і психологічних, оскільки в основному вони співвідносяться як приватне, особливе і загальне. Також не слід, на нашу думку, змішувати їх із факторами корупції, що проявляються у сфері офіційно схвалюваних етичних норм.

Специфіка останніх полягає в тому, що суспільна моральність може включати значно більшу, ніж мораль, кількісних пережитків, що продукують корупцію. Серед найбільш поширених пережитків суспільної свідомості, що мають корупціогенний характер, слід виділити:

1) ініціативну готовність платити за реалізацію своїх інтересів, що і так є законними;

2) ініціативну готовність винагороджувати різноманітні незаконні дії, що пов'язані з реалізацією інтересів, звільненням від юридичної відповідальності за несплату податків,

3) неготовність до активної протидії корупційному вимаганню у зв'язку з реалізацією інтересів (ухилення від звернення за допомогою до правоохоронних органів і від допомоги правоохоронним органам, наділеним повноваженнями у сфері боротьби з корупцією) [5].

Також є дуже складне питання організації боротьби з корупцією – є питання про те, в якому співвідношенні повинні знаходитися між собою профілактичні та каральні заходи. Необхідність забезпечення пріоритету попередження корупції перед покаранням за неї зазвичай лише декларується.

Насправді ж більшість сучасних держав витрачає на кримінальне переслідування за корупцію набагато більше коштів, ніж на те, щоб її попередити. Думка про те, що легше попередити корупцію, ніж бути вимушеним карати за неї, можливо і правильно, але лише в тому разі, коли країна володіє необмеженими ресурсами.

Сьогодні Україна витрачає на боротьбу зі злочинністю в цілому близько 9 % свого річного бюджету. Практично це кошти, що витрачаються на розкриття і розслідування приблизно 3,5–3,9 млн злочинів на рік [5].

Поширеність корупційних та інших злочинів у значній мірі залежить від того, як їх розкривають, а також – від невідворотності покарання за них. Перше і друге – це зовсім не синоніми.

За статистикою, практично всі виявлені факти надання та одержання неправомірної вигоди розкриваються. Покарання призначається лише в кожному четвертому – п'ятому випадку! Разом із

тим є позитивні зміни щодо недопущення звільнення корупціонерів від кримінальної відповідальності за ст. 45–48 ККУ, неможливість призначення їм більш м'якого покарання, ніж передбачено законом (ст. 69 КК) та неможливість звільнення корупціонерів від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК).

На мій погляд, середньостатистичний корупціонер узмозжив сприйняти подібну загрозу відплати як серйозну перешкоду до вчинення корупційних дій. А найцікавіше, що саме законодавство передбачає ряд підстав для незастосування покарання, навіть у випадках винесення обвинувального вироку.

Щоб зрозуміти масштаби корупції у різні роки, що за підсумками перевірки виявлено у 2007 виявлено 47 тис. порушень законодавства про державну та муніципальну службу, за фактами корупції порушено 600 кримінальних справ, 6700 чиновників притягнуті до кримінальної відповідальності. Однак, цією перевіркою були охоплені чиновники лише регіонального рівня в Україні [2].

Натомість Генеральний Прокурор сказав, що у 2016 році порушено 600 кримінальних справ стосовно корупційних злочинів [7].

Щодо того, як можна і потрібно боротися з корупцією, мені до вподоби один приклад зі спортивної сфери, а саме з футболу. Більш того, цей приклад має місце не десь за кордоном, а у нашій країні. Був один матч, у якому, як виявилось пізніше деякі гравці з команд, причому обох команд, грали договірний матч, одна команда «попросила» іншу програти. Так ось коли це все стало відомо, то Футбольний комітет заборонив цим гравцям по життєво грати у футбол на професійному рівні. Можливо, це є досить жорстке покарання, але воно служить добрим прикладом для усіх інших спортсменів.

Наразі Україна показує те, що має прагнення бути правовою європейською державою. Якщо ми подивимося на практику багатьох демократичних європейських країн, то побачимо, що, не дивлячись на те, що у законодавстві вказані жорсткі механізми контролю і заходи покарання, багатьом чиновникам і високопосадовцям вдається уникнути будь-якої відповідальності. У деяких країнах існує так званий «список недоторканих», до якого входять особи, яких не можна притягувати до відповідальності, навіть якщо вони вчинили корупційний злочин. Певний час в Україні до такого списку входили народні депутати України, але потрібно зазначити, що вже є позитивні зрушення, і декількох народних депутатів України за згодою Верховної Ради України було надано згоду на притягнення до кримінальної відповідальності.

Список бібліографічних посилань

1. Пенько В. Корупція в судовій системі: довідник. Луцьк: Луцьк право, 2008. 98 с.

2. Михальченко О. М. Корупція в Україні як фактор соціальної та політичної дійсності. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень*. 2007. Вип. 35. С. 313–322.

3. Корупція в Україні: 2004 рік (погляд із 2008 року): аналітичний звіт/ М. В. Буроменський, О. В. Сердюк, В. В. Фесенко, В. П. Колісник, Ф. В. Веніславський; Ін-т приклад. гуманітар. дослідж. Харків: Яшма, 2008. 224 с.

4. Коткін С. Політична корупція перехідної доби. Київ: КІС, 2004. 440 с.

5. Мельник М. І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії: монографія. Київ: Атіка, 2001. 304 с.

6. Невмержицький Є. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії: монографія. Київ: Акад. прокуратури України, 2008. 368 с.

7. Стало відомо, скільки корупціонерів покарали в Україні у 2016-му // PORT: сайт. URL: <http://uaport.net/uk/news/ua/t/1610/22/13026049> (дата звернення: 04.05.2017).

Одержано 10.05.2017

УДК 343.21

Ілона Павлівна ЛУЦЕНКО,

студентка 2 курсу Слідчо-криміналістичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, м. Харків

Науковий керівник: Нетеса Наталія Володимирівна,

кандидат юридичних наук, асистент кафедри кримінального права № 2 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, м. Харків

СПІВВІДНОШЕННЯ ПРИНЦИПІВ ЗАКОННОСТІ, ДОЦІЛЬНОСТІ ТА СПРАВЕДЛИВОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Розглянуто такі важливі принципи кримінального права, як законність, справедливість та доцільність та встановлено співвідношення між ними. Наведено наукові підходи до розуміння цих принципів, на підставі чого зроблено відповідні висновки.

Ключові слова: кримінальне право, принципи, законність, справедливість, доцільність.

Принципи відіграють важливу роль в правовому регулюванні. У кримінальному праві вони визначають стадії, форми, зміст інститутів, характеризують гарантії прав і свобод людини і громадянина, предмета та методів впливу. Слід погодитись з тим, що вони є детермінантами суті і змісту кримінального права [1].